

Ewa Milczarek

Problematyczny „podatek od deszczu”. Uwagi na tle rozbieżności orzeczniczych w kwestii opłat za wody opadowe i roztopowe nakładanych na mieszkańców gmin

The problematic “rain tax”. Remarks on the discrepancies in judicial decisions concerning the fee for rainwater and snowmelt imposed on citizens

Progress of the climate change and limited water resources in Poland are forcing a change in the approach to rainwater and snowmelt, so that it is treated as an element of sustainable development in urban areas. This generates the need to provide financial resources for the implementation of rainwater and snowmelt management plans. The conducted analysis concludes that the rainwater fee has the characteristics of a tax and should be established in this form. The correct model for imposing rainwater and snowmelt fees on residents is the administrative-legal model. Municipalities currently have no clear statutory basis for its introduction. In the author's opinion, this situation requires urgent intervention by the legislator.

Keywords: water, tax, water law, local self-government

Postępujące zmiany klimatyczne i niewielkie zasoby wód powierzchniowych w Polsce wymuszają zmianę podejścia do wody opadowej i roztopowej tak, by była ona traktowana jako element zrównoważonego rozwoju obszarów zurbanizowanych. Generuje to konieczność zapewnienia środków finansowych na realizację planów zagospodarowania wód opadowych i roztopowych. Przeprowadzona analiza pozwala na stwierdzenie, że opłata za deszczówkę ma cechy podatku i w takiej formie powinna być ustanawiana. Prawidłowym modelem nakładania opłat za wody opadowe i roztopowe na mieszkańców jest model administracyjno-prawny. Gminy nie mają obecnie wyraźnych ustawowych podstaw do jego wprowadzenia. W opinii autorki sytuacja ta wymaga pilnej interwencji ustawodawcy.

Słowa kluczowe: woda, podatek, prawo wodne, samorząd terytorialny

Doktor nauk prawnych, adiunkt ■
Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego, SZCZECIN, POLSKA ■
ewa.milczarek@usz.edu.pl ■ <https://orcid.org/0000-0003-0726-0959>

Wstęp

Problem zagospodarowania wód opadowych i roztopowych (zwanych dalej także deszczówką, wodami opadowymi) ma charakter złożony i interdyscyplinarny. Przez ostatnie dziesięciolecia temat ten pozostawał na marginesie zainteresowania władz, zarówno centralnych, jak i samorządowych. Doprowadziło to do poważnych zaniedbań infrastruktury i programów retencji. Postępujące zmiany klimatyczne oraz niewielkie zasoby wód powierzchniowych w Polsce¹ wymu-

¹ M. Gutry-Korycka i in., *Zasoby wodne a ich wykorzystanie*, „Nauka” 2014, nr 1, s. 77.

szają zmianę podejścia do deszczówki tak, by była ona traktowana jako element zrównoważonego rozwoju obszarów zurbanizowanych. Generuje to konieczność zapewnienia środków finansowych na realizację planów zagospodarowania wód opadowych i roztopowych.

W związku z luką prawną w zakresie sposobu wprowadzania nakładanej na mieszkańców opłaty za deszczówkę samorządy samodzielnie podjęły próbę regulacji, przyjmując przy tym różne strategie. W niniejszym opracowaniu dokonano ich wyodrębnienia i oceny. Celem badawczym autorki artykułu jest odpowiedź na pytanie: w jaki sposób samorządy powinny uregulować opłaty za wody opadowe i roztopowe odprowadzone do systemu kanalizacji deszczowej? Metody badawcze, które wykorzystano w pracy, to przede wszystkim metoda prawnodogmatyczna oraz prawnoporównawcza.

Opłata za wody opadowe i roztopowe – zarys problemu

Newralgicznym momentem dla problematyki opłat za deszczówkę było wejście w życie ustawy z 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne (t.j. Dz.U. 2021, poz. 2233, 2368; 2022, poz. 88, 258, 855; dalej: Prawo wodne lub u.p.w.). Ustawą tą dokonano dwie zasadnicze zmiany. Po pierwsze, dokonano modyfikacji kwalifikacji wód opadowych, czyli „wód będących skutkiem opadów atmosferycznych” (art. 16 pkt 69 u.p.w.). Dotychczas wody opadowe, które trafiały zarówno do kanalizacji ogólnospławnej, jak i kanalizacji deszczowej, traktowane były jako ściek (art. 494 pkt 1 u.p.w.). Obecnie definicja ścieku nie obejmuje wód opadowych ujętych w zamknięte lub otwarte systemy kanalizacji deszczowej. Po drugie, ustawa wprowadziła instrumenty finansowe w postaci systemu opłat za odprowadzanie wód opadowych i roztopowych oraz za zmniejszenie naturalnej retencji tereno-wej. Tak zwana opłata za deszczówkę² odprowadzana jest przez gminy do Wód Polskich i stanowi nowe obciążenie finansowe dla samorządów.

Reforma gospodarki wodnej była jednym z elementów służących wypełnieniu dyrektywy 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (Dz.Urz. UE L 327 z 22 grudnia 2000 r.). Celem zmian jest „realizacja zlewniowej polityki gospodarowania wodami spełniającej kryteria funkcjonalności i bezpieczeństwa oraz zrównoważonego rozwoju, efektywności ekonomicznej, trwałości ekosystemów i akceptacji społecznej zgodnie z zasadą zrównoważonego gospodarowania wodami, w tym także z gospodarczym korzystaniem z zasobów wodnych”³.

² J. Kierzkowska, *Konsekwencje nowej koncepcji prawnej w zakresie ochrony wód w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Gdańskiej Szkoły Wyższej” 2018, nr 19(2), s. 49.

³ Rządowy projekt ustawy – Prawo wodne. Uzasadnienie, druk sejmowy nr 1529; zob. P. Szuwalski, *Prawo wodne. Komentarz do wybranych przepisów*, Warszawa 2019;

Wody opadowe z pomijanego problemu przeistoczyły się w cenny zasób, którym należy gospodarować w celu zmniejszenia ryzyka podtopień i powodzi oraz przeciwdziałania suszy⁴.

Zmiany w zagospodarowaniu deszczówki nie ominęły również kwestii jej finansowania. Prawo wodne wprowadziło zmiany w ustawie z 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz.U. 2020, poz. 2028; 2022, poz. 1549). Obecnie, w związku ze wspomnianą zmianą w definicji ścieku, do których nie zaliczają się już wody opadowe, nie ma możliwości ujmowania stawek za ich odprowadzanie do kanalizacji deszczowej w taryfach opłat za zbiorowe zaopatrzenie w wodę i zbiorowe odprowadzanie ścieków⁵. Dotychczas opłata za deszczówkę była ukryta w ogólnych kosztach związanych z funkcjonowaniem całego systemu kanalizacyjnego. Było to subsydiowanie skrośne, czyli przypisywanie kosztów przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego do innych grup niż jest w rzeczywistości⁶.

Zmianę w sposobie gospodarowania wodami opadowymi należy ocenić generalnie pozytywnie. Woda deszczowa nie jest należycie zagospodarowywana, w efekcie czego około 70% tych wód jest bezpowrotnie tracona, gdyż systemami kanalizacji odprowadzana jest do rzek, a następnie mórz⁷. Jednocześnie Polska ma jedne z najmniejszych zasobów wody pitnej w przeliczeniu na mieszkańca w Europie⁸. System opłat nałożony na samorządy mobilizuje je do wdrażania strategii zagospodarowania deszczówki i rozbudowy infrastruktury retencyjnej.

Samorządy stanęły zatem przed wyzwaniem dokonania kosztochłonnnych inwestycji w zakresie programów zagospodarowania deszczówki oraz obciążone zostały opłatami do Wód Polskich za zmniejszenie naturalnej retencji (art. 34 pkt 4 u.p.w.). Jednocześnie zablokowano im możliwość pozyskiwania środków z dotychczasowych źródeł, nie określając przy tym innych strumieni finansowa-

B. Rakoczy, *Aksjologia Prawa wodnego z 2017 r.* [w:] *Prawo wodne. Praktyczny przewodnik*, red. B. Rakoczy, Warszawa 2018.

⁴ K. Rosiek, *Wody opadowe jako przedmiot gospodarowania*, „Gospodarka w Praktyce i Teorii” 2016, nr 3(44), s. 62; S. Wójcik-Jackowski, *Wody opadowe i ich odprowadzanie*, „Przegląd Prawa Ochrony Środowiska” 2014, nr 1, s. 47–101.

⁵ O problemie ustalenia wielkości tej opłaty zob. M. Sobota, *Obowiązek opłaty za odprowadzanie do wód – wód opadowych lub roztopowych (kiedy zapłacimy za odprowadzenie deszczówki)*, „Roczniki Administracji i Prawa” 2021, t. XXI, z. 1, s. 15–29.

⁶ K. Matej-Lukowicz, E. Wojciechowska, *Wybrane aspekty zrównoważonego gospodarowania wodami opadowymi na terenie zurbanizowanym*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2015, nr 411, s. 104–114.

⁷ Najwyższa Izba Kontroli, Informacja o wynikach kontroli „Zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych na terenach zurbanizowanych”, LOL.430.003.2020, nr ewid. 178/2020/P/20/073/LOL.

⁸ Z.J. Małecki, P. Gołębiak, *Zasoby wodne Polski i świata*, „Zeszyty Naukowe – Inżynieria Łądowa i Wodna w Kształtowaniu Środowiska” 2012 nr 7, s. 50.

nia. Rozwiązaniem sytuacji jest wprowadzenie opłat dla mieszkańców za wody opadowe i roztopowe odprowadzone do systemu kanalizacji deszczowej.

Strategie wprowadzania opłat za wody opadowe i roztopowe

Zaznaczyć należy na wstępie, że część gmin uregulowała pobór opłat za deszczówkę przed rokiem 2017, tj. przed wejściem w życie Prawa wodnego, opierając się na rozporządzeniu Ministra Budownictwa z 28 czerwca 2006 r. w sprawie określania taryf, wzoru wniosku o zatwierdzenie taryf oraz warunków rozliczeń za zbiorowe zaopatrzenie w wodę i zbiorowe odprowadzanie ścieków (Dz.U. nr 127, poz. 886). Były to: Piła, Gniezno, Ostrów Wielkopolski, Opole⁹. Opłaty te były wprowadzane sporadycznie ze względu na negatywny wydźwięk społeczny.

Obecnie, dokonując analizy strategii wprowadzania opłat przez samorządy, wyróżnić można dwa modele.

- **Model administracyjno-prawny: wprowadzenie opłat na podstawie art. 4 ustawy z 20 grudnia 1996 r. o gospodarce komunalnej (t.j. Dz.U. 2021, poz. 679; dalej: u.g.k.) w formie uchwały organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego lub zarządzenia organu wykonawczego**

Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy¹⁰. Wśród nich znajdziemy bieżące i nieprzerwane świadczenie usług powszechnie dostępnych (art. 1 ust. 2 u.g.k.), takich jak wodociągi, kanalizacja czy utrzymanie czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych. Wskazać również należy, że zgodnie z art. 4 ust. 1 pkt 2 u.g.k. „organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego postanawiają o wysokości cen i opłat albo o sposobie ustalania cen i opłat za usługi komunalne o charakterze użyteczności publicznej oraz za korzystanie z obiektów i urządzeń użyteczności publicznej jednostek samorządu terytorialnego”. Model ten, oparty na art. 4 ust. 1 pkt 2 u.g.k., został przyjęty w wielu gminach¹¹.

⁹ E. Wojciechowska, M. Gajewska, K. Matej-Łukowicz, *Wybrane aspekty zrównoważonego gospodarowania wodami opadowymi na terenie zurbanizowanym*, Gdańsk 2016, s. 14.

¹⁰ Zob. art. 7 ust. 1 pkt 3 ustawy z 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, t.j. Dz.U. 2022, poz. 559, 583, 1005, 1079, 1561; dalej: ustawa o samorządzie gminnym.

¹¹ Między innymi: uchwała nr LX/581 2018 Rady Miasta Ząbki z 13 lipca 2018 r. w sprawie ceny za odprowadzanie wód opadowych lub roztopowych ujętych w systemy kanalizacji deszczowej lub zbiorczej kanalizacji ogólnospławnej; uchwała nr II/21 2018 Rady Miejskiej Rumii z 13 grudnia 2018 r. w sprawie ustalenia ceny za usługę komunalną bezpośredniego i pośredniego odprowadzania wód deszczowych i roztopowych do systemów zamkniętej bądź otwartej kanalizacji deszczowej; uchwała

Przywołany artykuł wskazuje, że uprawnienia te organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego mogą powierzyć odpowiednią uchwałą delegującą na organy wykonawcze tych jednostek, które dokonują ustalenia opłat za odprowadzanie wód opadowych lub roztopowych w formie zarządzenia¹².

■ **Model cywilnoprawny: umowy o świadczenie usługi odprowadzania wód deszczowych i roztopowych zawierane przez operatora na podstawie Prawa wodnego**

Opłaty za deszczówkę w modelu cywilnoprawnym uiszczane są na podstawie umowy o świadczenie usługi odprowadzania wód opadowych i roztopowych, zawierane przez operatora kanalizacji deszczowej (najczęściej przedsiębiorstwa

nr LI/370 18 Rady Miejskiej w Tucholi z 21 czerwca 2018 r. w sprawie ustalenia ceny za odprowadzanie wód opadowych lub roztopowych ujętych w otwarte lub zamknięte systemy kanalizacji deszczowej służące do odprowadzenia opadów atmosferycznych; uchwała nr XLIII/670 18 Rady Miejskiej w Morągu z 28 czerwca 2018 r. w sprawie ceny za odprowadzenie wód opadowych lub roztopowych ujętych w otwarte lub zamknięte systemy kanalizacji deszczowej służące do odprowadzenia opadów atmosferycznych; uchwała nr XVIII/418 19 Rady Miasta Bydgoszczy z 27 listopada 2019 r. w sprawie ustalenia ceny za odprowadzenie wód opadowych lub roztopowych ujętych w otwarte lub zamknięte systemy kanalizacji deszczowej służące do odprowadzenia opadów atmosferycznych; uchwała nr LIII/1013/22 Rady Miasta Opola z 28 kwietnia 2022 r. o sposobie ustalenia ceny i opłaty za korzystanie z otwartych lub zamkniętych systemów kanalizacji deszczowej w mieście Opolu w zakresie odprowadzania wód opadowych i roztopowych.

¹² Na przykład: zarządzenie nr 864/2020/P Prezydenta Miasta Poznania z 19 listopada 2020 r. w sprawie ustalenia ceny za usługę odprowadzania wód opadowych i roztopowych do systemu kanalizacji ogólnospławnej na terenie miasta Poznania, stosowanej przez AQUANET Spółka Akcyjna na podstawie art. 30 ust. 1 i ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym oraz § 1 pkt 7 lit. b uchwały nr LXVII/1235/VII/2018 Rady Miasta Poznania z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie powierzenia Prezydentowi Miasta Poznania uprawnień do ustalania wysokości cen i opłat albo o sposobie ustalania cen i opłat za usługi komunalne o charakterze użyteczności publicznej oraz za korzystanie z obiektów i urządzeń użyteczności publicznej; zarządzenie nr 442 2019 Prezydenta Miasta Suwałk z 2 grudnia 2019 r. w sprawie ustalenia stawek opłat za odprowadzanie wód opadowych lub roztopowych wydane go na podstawie uchwały Rady Miejskiej w Suwałkach nr XLVIII/607 z dnia 25 lipca 2018 r.; zarządzenie nr OR 0050 745 2018 Prezydenta Miasta Żory z 28 maja 2018 r. w sprawie ustalenia opłat za usługi komunalne związane z odprowadzaniem wód opadowych i roztopowych do sieci kanalizacyjnej wydane m.in. na podstawie art. 40 ust. 1 i 2 ustawy o samorządzie gminnym art. 4 ust. 1 pkt 2 ustawy o gospodarce komunalnej oraz uchwały nr 310 / 97 Rady Miejskiej w Żorach z dnia 17 kwietnia 1997 r.

wodociągowe)¹³. Opłata wprowadzana jest na podstawie ustawy z 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. 2022, poz. 1360; dalej: k.c.), w tym przede wszystkim na podstawie art. 735 w związku z art. 750 k.c. dotyczącego umowy świadczenia usług oraz art. 405 k.c. dotyczącego bezpodstawnego wzbogacenia.

Analiza orzecznictwa w zakresie opłat za deszczówkę

„Podatek od deszczówki” stał się przedmiotem wielu, często rozbieżnych, orzeczeń sądowych. W poniższym artykule przedstawione zostaną tezy wybranych z nich, prezentujące *clue* przywołanych argumentacji, opowiadających się za wybrany modelem wprowadzania opłat.

Rozpoczynając od analizy modelu cywilnoprawnego, warto przywołać orzeczenie Sądu Okręgowego w Bydgoszczy¹⁴. W wyroku tym sąd stwierdził, że skoro do odprowadzania wód opadowych i roztopowych z dachów budynków nie znajdują zastosowania przepisy ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków, to przedsiębiorstwo wodociągowe ma prawo świadczyć te usługi na podstawie umowy cywilnoprawnej zawieranej z podmiotami chcącymi z tej usługi korzystać. Jak wskazuje Sąd Najwyższy, zawarcie umowy może nastąpić w sposób dorozumiany: „w przypadku braku obowiązującej taryfy, jeżeli z umowy lub okoliczności nie wynika, że podejmujący się wykonania usługi zobowiązał się wykonać ją bez wynagrodzenia, przysługuje mu wynagrodzenie odpowiadające wykonanej pracy zgodnie z art. 735 § 2 k.c. w związku z art. 750 k.c.”¹⁵. Ponadto Sąd Apelacyjny w Poznaniu zwrócił uwagę, że mamy do czynienia z bezpodstawnym wzbogaceniem kosztem przedsię-

¹³ Między innymi zarządzenie nr 27/2021 Prezesa Zarządu Miejskich Wodociągów i Kanalizacji Spółki z o.o. w Koszalinie z 12 listopada 2021 r. w sprawie ustalenia wysokości opłaty za usługę odprowadzania wód opadowych i roztopowych kanalizacją deszczową na terenie Gminy Miasta Koszalin na 2022 rok; uchwała nr 20/2021 Zarządu Przedsiębiorstwa Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Sandomierzu Sp. z o.o. z 31 grudnia 2021 r. w sprawie ustalenia ceny za usługi odbioru wód opadowych i roztopowych z nieruchomości położonych na terenie miasta Sandomierza; uchwała nr 14/XI/2020 Zarządu Spółki Białskich Wodociągów i Kanalizacji „WOD-KAN” Sp. z o.o. w Białej Podlaskiej z 23 listopada 2020 r. w sprawie ustalenia opłat za odprowadzanie wód opadowych i roztopowych kanalizacją deszczową; uchwała nr 3/11/2021 Zarządu Spółki z o.o. Przedsiębiorstwo Gospodarki Mieszkaniowej w Bełchatowie z 24 listopada 2021 r. w sprawie: ustalenia wysokości cen za odprowadzanie wód opadowych i roztopowych kanalizacją deszczową z terenu Miasta Bełchatowa od dnia 1 stycznia 2022 r.

¹⁴ Wyrok Sądu Okręgowego w Bydgoszczy z 20 listopada 2014 r., sygn. akt. VIII Ga 167/14.

¹⁵ Wyrok SN z 25 marca 2010 r., sygn. akt I CSK 449/09.

biorstw wodociągowych, w związku z zaoszczędzeniem wydatków na opłaty za odprowadzanie ścieków przez wykorzystanie nieodpłatnie usług tychże przedsiębiorstw. Przedsiębiorstwa wodociągowe są zatem zubożone, nie uzyskując spodziewanej korzyści, tj. zapłaty za świadczenie¹⁶. Brak ustalenia przez strony wysokości wynagrodzenia nie uprawnia do twierdzenia, że pomiędzy stronami nie doszło do zawarcia tejże umowy¹⁷.

Na innym stanowisku stoi Sąd Okręgowy w Białymstoku¹⁸, który stwierdził, że brak stosownej uchwały rady gminy w sprawie opłat jest równoznaczny z uznaniem, że usługi te na terenie tejże gminy są nieodpłatne. Wskazuje, że opłaty z tytułu świadczenia usług o charakterze użyteczności publicznej należy traktować jako wynagrodzenie za usługę, ustalone w drodze publicznoprawnej. Opłata ta może być ustanawiana za usługi użyteczności publicznej, które są świadczone przez wszystkie podmioty mieszczące się w podmiotowym zakresie pojęcia „gospodarka komunalna”. Zatem również przez samorządowe osoby prawne oraz przez podmioty całkowicie prywatne, wykonujące wspomniane usługi na podstawie umów zawartych z jednostkami samorządu terytorialnego¹⁹. Sąd Apelacyjny w Poznaniu potwierdza ponadto, że uprawnienia, dotyczące ustalania opłat za wody opadowe, organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego mogą powierzyć organom wykonawczym tychże jednostek²⁰.

Wojewódzki Sąd Administracyjny w Gdańsku²¹ podważa to stanowisko, wskazując, że art. 18 ust. 2 pkt 8 ustawy o samorządzie gminnym daje radzie gminy kompetencję do podejmowania uchwał w sprawach podatków i opłat w granicach określonych w ustawach. Gmina nie może wprowadzać podatków (opłat) nieprzewidzianych ustawami, nie dysponuje bowiem „pozaustawowym władztwem podatkowym”²². Brak jest wyraźnej podstawy prawnej do ustanowienia opłaty za „usługę komunalną bezpośredniego lub pośredniego odprowadzania wód deszczowych i roztopowych do systemów zamkniętej lub otwartej kanalizacji deszczowej” – zarówno w ustawie o samorządzie gminnym, jak i ustawie o gospodarce komunalnej. Stanowisko to podzielił również Wojewódzki Sąd Administracyjny w Opolu, wskazując ponadto, że uchwały takie, jako że wydane

¹⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 2 lutego 2006 r., sygn. akt IACa 1644/04.

¹⁷ Wyrok SN z 25 marca 2010 r., sygn. akt I CSK 449/09.

¹⁸ Wyrok Sądu Okręgowego w Białymstoku z 19 lutego 2021 r., sygn. akt VII Ga 463/20.

¹⁹ M. Szydło, *Ustawa o gospodarce komunalnej. Komentarz*, 2008, LEX, komentarz do art. 4, teza 5.

²⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 26 lutego 2021 r., sygn. akt I AGa 234/19.

²¹ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gdańsku z 14 stycznia 2021 r., sygn. akt III SA/Gd 716/20; podobnie wyrok Wojewódzkiego Sądu Apelacyjnego w Olsztynie z 7 października 2021 r., sygn. akt I SA/Ol 478/21; Wojewoda Warmińsko-Mazurski w rozstrzygnięciu nadzorczym z 5 października 2021 r., PN.4131.344.2021.

²² Zob. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 23 listopada 1993 r., sygn. akt SA/Kr 1312/93.

zostały bez podstawy prawnej, muszą być uznane za istotne naruszenie prawa w rozumieniu art. 91 ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym²³.

Analiza orzeczeń związanych z opłatą za deszczówkę ujawnia wyraźne rozbieżności w stanowiskach sądów. Część orzeczeń wyraźnie aprobuje model administracyjno-prawny, część dopuszcza model cywilnoprawny, a jeszcze inne podważają oba te modele.

Zwrócić należy uwagę na jeszcze inny aspekt analizowanego problemu. Dotychczasowe rozważania koncentrowały się na ustalaniu opłat za odprowadzanie wód opadowych lub roztopowych do kanalizacji deszczowej. Poza jakąkolwiek regulacją pozostała możliwość wprowadzenia opłat za odprowadzanie wód opadowych lub roztopowych do systemów kanalizacji zbiorczej (dominujących w rejonach o starszej zabudowie).

Jak uregulować opłatę za deszczówkę?

Bez wątpienia podatek od deszczówki stanowić będzie ważny element polityki budżetowej danego samorządu²⁴. Podatek to świadczenie pieniężne, na rzecz związku publicznoprawnego (samorządu) nakładane przez podmioty sprawujące władztwo na osoby fizyczne zamieszkujące lub osoby prawne mające siedzibę na terytorium ich jurysdykcji²⁵, obowiązkowe (przymusowe), ustalone jednostronnie przez związek publicznoprawny, bezzwrotne, nieodpłatne (nieekwiwalentne), generalne (ogólne)²⁶. Nacisk analizy warto postawić na istotę „nieekwiwalentności”, która opiera się na wartości wzajemnego świadczenia ze strony państwa lub samorządu w stosunku do wielkości samego dochodu²⁷. Dochód uzyskany z opłaty za deszczówkę przeznaczany jest na rozbudowę infrastruktury miejskiej, a nie na świadczenie przez samorząd jakiegoś wzajemnego ekwiwalentu wobec mieszkańca. Opłata za deszczówkę ma więc typowe cechy, a przez to konstrukcję prawną, podatku lokalnego i w takiej formie powinna być ustanawiana. Model ten pozwala na weryfikację wysokości (a przy tym zasadności) opłaty przez pro-

²³ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Opolu z 27 maja 2021 r., sygn. akt I SA/Op 72/21.

²⁴ I. Nowak, *Podatki nazywane opłatami w imię maksymalizacji dochodów budżetowych – zarys problematyki*, „Kwartalnik Prawa Podatkowego” 2022 nr 2, s. 39–61; zob. także D. Zaborek, K. Czarnecki, *Podatki lokalne jako źródło dochodów samorządu gminnego. Analiza podatku od nieruchomości, podatku rolnego i leśnego w gminie Lidzbark w latach 2010–2015*, „Prawo Budżetowe Państwa i Samorządu” 2018, nr 2(6), s. 47–71; A. Krzemińska, *Podatki i opłaty lokalne jako instrumenty zasilania budżetów gmin*, „Zarządzanie i Finanse” 2013, nr 3, s. 234–244;

²⁵ B. Brzeziński, A. Olesińska, *Prawo finansów publicznych*, Toruń 2016, s. 233.

²⁶ I. Nowak, *Podatki nazywane*, *op. cit.*, s. 40–41.

²⁷ P. Smoleń, *Prawo podatkowe*, Warszawa 2021, s. 4.

ces legislacyjny, który zapewnia kontrolę społeczną i prawną wynikającą ze specyfiki nakładania podatków lokalnych.

Metoda cywilnoprawna jest próbą ukrycia rzeczywistego charakteru świadczenia podatkowego, a przez to próbą uniknięcia negatywnych nastrojów społecznych spowodowanych wprowadzeniem nowego podatku. W konsekwencji narusza zasadę prawidłowej legislacji i jest przejawem zjawiska politycznej instrumentalizacji prawodawstwa podatkowego²⁸. Nie stawiam przy tym zarzutu tym samorządom, które, wybierając ten model, próbują znaleźć rozwiązanie pozwalające operować w warunkach pominięcia ustawodawczego. Zarzut czynić można ustawodawcy, który przez zaniechanie doprowadził do sytuacji niepewności prawa i jego wypaczeń.

Zasada legalizmu wymaga, by działania organów publicznych nie były wyrazem arbitralności, lecz wynikiem realizacji przekazanych im uprawnień²⁹. Podstawy ustanawiania „podatku od deszczu”, jak wykazano, nie są jednoznaczne, co rodzi poważne wątpliwości dotyczące posiadanych przez samorząd kompetencji do jego wprowadzenia. Sytuacja ta narusza przejrzystość systemu prawnego i przewidywalność uregulowań prawnych. Od prawodawcy oczekiwania możemy stanowienia norm prawnych niebudzących wątpliwości, charakteryzujących się jasnością i precyzją oraz możliwością ich wyegzekwowania. Brak tych przymiotów przepisu prawnego powoduje niepewność jego adresatów, co do treści praw i obowiązków, oraz stwarza dla organów stosujących przepis nazbyt dużą swobodę (a nawet dowolność) interpretacji³⁰. Narusza również konstytucyjny nakaz wprowadzania do systemu prawa świadczeń podatkowych wyłącznie w formie ustawy³¹. Całość chaosu prawnego związanego z opłatami wpływa na naruszenie zasady ochrony zaufania obywateli do państwa i do stanowionego przez nie prawa, która jako dyrektywa procesu legislacyjnego powinna być w szczególności sposób respektowana przez prawodawcę³².

Problematyka ta ma jeszcze jeden wymiar. Świadczenie nakładane na mieszkańców jest między innymi pochodną opłat do Wód Polskich za odpro-

²⁸ A. Gomułowicz, *Prawodawstwo podatkowe a badania postlegislacyjne* [w:] *Podatkowe i niepodatkowe źródła finansowania zadań publicznych*, red. J. Głuchowski, A. Pomorska, J. Szolno-Koguc, Lublin 2007, s. 24.

²⁹ Zob. wyroki Naczelnego Sądu Administracyjnego z: 13 listopada 2019 r., sygn. akt II OSK 1331/09; 30 września 2009 r., sygn. akt II OSK 1077/09; 25 września 2009 r., sygn. akt. I FSK 1070/08.

³⁰ Zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 30 października 2001 r., sygn. akt K 33/00.

³¹ G. Liszewski, *Wstęp* [w:] *Opłaty samorządowe w Polsce – problemy praktyczne*, red. G. Liszewski, Białystok 2010, s. 12.

³² J. Węglińska, *Zasada ochrony zaufania obywateli do państwa i do stanowionego przez nie prawa jako dyrektywa poprawnej legislacji*, „Prawo w Działaniu: Sprawy Cywilne” 2020, nr 42, s. 186

wadzenie wód opadowych oraz utratę naturalnej retencji³³, którymi obciążony został samorząd. Ustawodawca dokonał zmian w zakresie zadań i kompetencji jednostek samorządu terytorialnego bez dokonania odpowiednich zmian w podziale dochodów publicznych³⁴, w których to powinien zagwarantować jednostkom samorządu odpowiednie środki, które mogą przeznaczać na realizację swoich zadań³⁵. Nałożenie na gminy dodatkowych opłat i obowiązków, nie regulując jednocześnie źródeł dochodu, narusza gwarancje finansowe samorządu płynące z art. 167 Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. nr 78, poz. 483, ze zm.).

Analiza przedstawionych argumentów skłania ku stanowisku, że prawidłowy model nakładania opłat za wody opadowe i roztopowe na mieszkańców to model administracyjno-prawny. Jednakże gminy nie mają obecnie podstaw do ich wprowadzenia. Konieczna jest zatem interwencja ustawodawcy.

Podsumowanie

Zmiana statusu prawnego wód opadowych i roztopowych stworzyła lukę prawną w zakresie jej finansowania. Obecny stan pozostawienia opłat za deszczówkę bez wyraźnego uregulowania powoduje niepewność prawną związaną z prawidłowością naliczania opłat, zróżnicowanym obciążeniem mieszkańców poszczególnych gmin w Polsce oraz istnieniem luk w zakresie odprowadzania deszczówki do kanalizacji ogólnospławnej.

Chaos prawny podsyca również niejednoznaczne stanowisko Ministerstwa Środowiska³⁶, które, co prawda, wskazuje model administracyjno-prawny za prawidłowy (podobnie jak NIK³⁷), jednak powołując się na orzecznictwo sądowe, przyjmuje również możliwość regulacji cywilnoprawnej. Obecnie w jednych gminach opłaty są ponoszone według modelu administracyjno-prawnego, w innych na podstawie modelu cywilnoprawnego, a w jeszcze innych zostały one

³³ I. Godyń, *Instrumenty ekonomiczne gospodarki wodnej w świetle projektu ustawy prawo wodne z czerwca 2016 r.*, „Gospodarka w Praktyce i Teorii” 2016, nr 3(44), s. 45.

³⁴ *Konstytucyjny system władz publicznych*, red. P. Chmielewski, Warszawa 2010, s. 180.

³⁵ T. Rabska, *Pozycja samorządu terytorialnego w Konstytucji*, „Samorząd Terytorialny” 1995, nr 5, s. 21–22; P. Chadała, *Samodzielność finansowa jednostek samorządu terytorialnego*, Lublin 2002, s. 228; E. Kornberger-Sokołowska, *O potrzebie instytucjonalnego wzmocnienia idei samorządności – aspekt finansowo-prawny*, „Samorząd Terytorialny” 2020, nr 4, s. 10.

³⁶ Interpelacja nr 16325 w sprawie wód opadowych i roztopowych, Ministerstwo Środowisko, DZW-II.070.56.2017.ES

³⁷ Uchwała Zespołu Orzekającego Komisji Rozstrzygającej w Najwyższej Izbie Kontroli z 18 września 2020 r., KPK-KPO.443.098.2020, <https://bip.koszalin.pl/attachments/download/45608> [dostęp 1 lipca 2022 r.].

uchylone przez sądy i nie obowiązują w ogóle. Ponadto, w związku z przegrany-
mi procesami sądowymi, część gmin zmuszona była oddać spółdzielniom nie-
słusznie pobraną opłatę.

Nie jest zrozumiałe, dlaczego kwestia ustalania opłat za inne usługi wodne
według Prawa wodnego została poddana teoretycznie silniejszemu nadzorowi
zewnętrznemu (w postaci zatwierdzania taryf przez podmiot zewnętrzny, ja-
kim są Wody Polskie), a sprawę opłat za wody opadowe i roztopowe pozosta-
wiono bez jakiegokolwiek nadzoru, pozwalając na ustalenie jej wysokości nawet
w sposób dorozumiany (zob. cytowany wyrok Sądu Najwyższego). Tym bardziej
wprawia to w zdumienie, że jednocześnie Prawo wodne wprowadziło wiele in-
nych, nowych kompetencji prawotwórczych organom jednostek samorządu te-
rytorialnego³⁸. Pozostawienie luki prawnej i dowolności w ustanawianiu opłat za
deszczówkę narusza liczne zasady konstytucyjne, w tym zasadę legalizmu, zasadę
prawidłowej legislacji, ochrony zaufania obywateli do państwa i do stanowione-
go przez nie prawa. Nałożenie na gminy dodatkowych opłat i obowiązków, bez
uregulowania jednocześnie źródeł dochodu, narusza dodatkowo samodzielność
finansową jednostek samorządu terytorialnego.

Nie ulega wątpliwości, że ponoszenie opłat przez mieszkańców za deszczów-
kę jest nieuniknione³⁹. Jest ona pochodną opłat ponoszonych przez samorządy
do Wód Polskich oraz umożliwia im wdrażanie strategii zagospodarowania wód
opadowych. Opłata stymuluje również zainteresowanie indywidualnych inwe-
storów systemami retencjonowania, infiltrowania wód opadowych oraz pod-
czyszczania ścieków opadowych⁴⁰, które dotychczas nie cieszyły się satysfakcyj-
ną popularnością.

Przeprowadzona analiza pozwala na stwierdzenie, że opłata za deszczówkę
ma cechy podatku i w takiej formie powinna być ustanawiana. Prawidłowym
modelem nakładania opłat za wody opadowe i roztopowe na mieszkańców jest
model administracyjno-prawny. Jednakże gminy nie mają obecnie wyraźnych
ustawowych podstaw do jego wprowadzenia. Sytuacja ta wymaga pilnej inter-
wencji ustawodawcy.

³⁸ A. Misiejko, *Nowe Prawo wodne – wybrane akty prawa miejscowego stanowione przez organy jednostek samorządu terytorialnego*, 2017, LEX.

³⁹ O czym szerzej: J. Bujny, K. Ziemiński, *Ustalanie i pobieranie opłat za tzw. deszczówkę (uwagi de lege lata i de lege ferenda)*, „Państwo i Prawo” 2017, z. 3, s. 50–63.

⁴⁰ J. Królikowska, *Opłaty za odprowadzanie wód opadowych – potrzeby i możliwości*, „Rocznik Ochrona Środowiska” 2013, t. 15, s. 1151–1152; K. Rosiek, *Opłaty od powierzchni uszczelnionej jako instrument zrównoważonego zarządzania wodami opadowymi i roztopowymi*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, 2016, nr 453, s. 279–280.

Bibliografia

Akty prawne

■ Prawo krajowe

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. nr 78, poz. 483, ze zm.
- Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, t.j. Dz.U. 2022, poz. 1360, ze zm.
- Ustawa z 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, t.j. Dz.U. 2023, poz. 40, ze zm.
- Ustawa z 20 grudnia 1996 r. o gospodarce komunalnej, t.j. Dz.U. 2021, poz. 679.
- Ustawa z 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków, t.j. Dz.U. 2023, poz. 537.
- Ustawa z 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne, t.j. Dz.U. 2022, poz. 2625.
- Rozporządzenie Ministra Budownictwa z 28 czerwca 2006 r. w sprawie określania taryf, wzoru wniosku o zatwierdzenie taryf oraz warunków rozliczeń za zbiorowe zaopatrzenie w wodę i zbiorowe odprowadzanie ścieków, Dz.U. nr 127, poz. 886.

■ Prawo unijne

- Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej, Dz.Urz. UE L327 z 22 grudnia 2000 r.

■ Prawo miejscowe

- Uchwała nr LI/ 370 18 Rady Miejskiej w Tucholi z 21 czerwca 2018 r. w sprawie ustalenia ceny za odprowadzanie wód opadowych lub roztopowych ujętych w otwarte lub zamknięte systemy kanalizacji deszczowej służące do odprowadzenia opadów atmosferycznych.
- Uchwała nr XLIII/ 670 18 Rady Miejskiej w Morągu z 28 czerwca 2018 r. w sprawie ceny za odprowadzenie wód opadowych lub roztopowych ujętych w otwarte lub zamknięte systemy kanalizacji deszczowej służące do odprowadzenia opadów atmosferycznych.
- Uchwała nr LX/ 581 2018 Rady Miasta Ząbki z 13 lipca 2018 r. w sprawie ceny za odprowadzanie wód opadowych lub roztopowych ujętych w systemy kanalizacji deszczowej lub zbiorczej kanalizacji ogólnospławnej.
- Uchwała nr II/ 21 2018 Rady Miejskiej Rumii z 13 grudnia 2018 r. w sprawie ustalenia ceny za usługę komunalną bezpośredniego i pośredniego odprowadzania wód deszczowych i roztopowych do systemów zamkniętej bądź otwartej kanalizacji deszczowej.
- Uchwała nr XVIII/ 418 19 Rady Miasta Bydgoszczy z 27 listopada 2019 r. w sprawie ustalenia ceny za odprowadzenie wód opadowych lub roztopowych ujętych w otwarte lub zamknięte systemy kanalizacji deszczowej służące do odprowadzenia opadów atmosferycznych.
- Uchwała nr LIII/1013/22 Rady Miasta Opola z 28 kwietnia 2022 r. o sposobie ustalenia ceny i opłaty za korzystanie z otwartych lub zamkniętych systemów kanalizacji deszczowej w mieście Opolu w zakresie odprowadzania wód opadowych i roztopowych.

Zarządzenie nr OR 0050 745 2018 Prezydenta Miasta Żory z 28 maja 2018 r. w sprawie ustalenia opłat za usługi komunalne związane z odprowadzaniem wód opadowych i roztopowych do sieci kanalizacyjnej wydane m.in. na podstawie art 40 ust. 1 i 2 usg art. 4 ust. 1 pkt 2 ugk oraz uchwały nr 310/97 Rady Miejskiej w Żorach z 17 kwietnia 1997 r.

Zarządzenie nr 442 2019 Prezydenta Miasta Suwałk z 2 grudnia 2019 r. w sprawie ustalenia stawek opłat za odprowadzanie wód opadowych lub roztopowych wydanego na podstawie uchwały Rady Miejskiej w Suwałkach nr XLVIII/607 z 25 lipca 2018 r.

Zarządzenie nr 864/2020/P Prezydenta Miasta Poznania z 19 listopada 2020 r. w sprawie ustalenia ceny za usługę odprowadzania wód opadowych i roztopowych do systemu kanalizacji ogólnospławnej na terenie miasta Poznania, stosowanej przez AQUANET Spółka Akcyjna na podstawie art. 30 ust. 1 i ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym oraz § 1 pkt 7 lit. b uchwały nr LXVII/1235/VII/2018 Rady Miasta Poznania z 22 maja 2018 r. w sprawie powierzenia Prezydentowi Miasta Poznania uprawnień do ustalania wysokości cen i opłat albo o sposobie ustalania cen i opłat za usługi komunalne o charakterze użyteczności publicznej oraz za korzystanie z obiektów i urządzeń użyteczności publicznej.

Orzecznictwo

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 30 października 2001 r., sygn. akt K 33/00.

Wyrok Sądu Najwyższego z 25 marca 2010 r., sygn. akt I CSK 449/09.

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 23 listopada 1993 r., sygn. akt SA/Kr 1312/93.

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 30 września 2009 r., sygn. akt II OSK 1077/09.

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 25 września 2009 r., sygn. akt I FSK 1070/08.

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 13 listopada 2019 r., sygn. akt II OSK 1331/09.

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gdańsku z 14 stycznia 2021, sygn. akt III SA/Gd 716/20.

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Opolu z 27 maja 2021 r., sygn. akt I SA/Op 72/21.

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Apelacyjnego w Olsztynie z 7 października 2021 r., sygn. akt I SA/Ol 478/21.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 2 lutego 2006 r., sygn. akt IACa 1644 04.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 26 lutego 2021 r., sygn. akt I AGa 234/19.

Wyroku Sądu Okręgowego w Bydgoszczy z 20 listopada 2014 r., sygn. akt. VIII Ga 167/14.

Wyrok Sądu Okręgowego w Białymstoku z 19 lutego 2021 r., sygn. akt VII Ga 463/20.

Literatura

Brzeziński B., Olesińska A., *Prawo finansów publicznych*, Toruń 2016.

Bujny J., Ziemiński K., *Ustalanie i pobieranie opłat za tzw. deszczówkę (uwagi de lege lata i de lege ferenda*, „Państwo i Prawo” 2017, nr 3.

- Chadała P., *Samodzielność finansowa jednostek samorządu terytorialnego*, Lublin 2002.
- Godyń I., *Instrumenty ekonomiczne gospodarki wodnej w świetle projektu ustawy prawo wodne z czerwca 2016 r.*, „Gospodarka w Praktyce i Teorii” 2016, nr 3, <https://doi.org/10.18778/1429-3730.44.03>.
- Gomułowicz A., *Prawodawstwo podatkowe a badania postlegislacyjne* [w:] *Podatkowe i niepodatkowe źródła finansowania zadań publicznych*, red. J. Głuchowski, A. Pomorska, J. Szolno-Koguc, Lublin 2007.
- Gutry-Korycka M. i in., *Zasoby wodne a ich wykorzystanie*, „Nauka” 2014, nr 1.
- Kierzkowska J., *Konsekwencje nowej koncepcji prawnej w zakresie ochrony wód w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Gdańskiej Szkoły Wyższej” 2018, nr 2.
- Konstytucyjny system władz publicznych*, red. P. Chmielewski, Warszawa 2010.
- Kornberger-Sokołowska E., *O potrzebie instytucjonalnego wzmocnienia idei samorządności – aspekt finansowo-prawny*, „Samorząd Terytorialny” 2020, nr 4.
- Królikowska J., *Oplaty za odprowadzanie wód opadowych – potrzeby i możliwości*, „Rocznik Ochrona Środowiska” 2013, nr 15.
- Krzemińska A., *Podatki i opłaty lokalne jako instrumenty zasilania budżetów gmin*, „Zarządzanie i Finanse” 2013, nr 3.
- Małecki J., Gołębiak P., *Zasoby wodne Polski i świata*, „Zeszyty Naukowe – Inżynieria Łądowa i Wodna w Kształtowaniu Środowiska” 2012, nr 7.
- Matej-Łukowicz K., Wojciechowska E., *Wybrane aspekty zrównoważonego gospodarowania wodami opadowymi na terenie zurbanizowanym*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2015, nr 411.
- Misiejko A., *Nowe Prawo wodne – wybrane akty prawa miejscowego stanowione przez organy jednostek samorządu terytorialnego*, 2017, LEX.
- Nowak I., *Podatki nazywane opłatami w imię maksymalizacji dochodów budżetowych – zarys problematyki*, „Kwartalnik Prawa Podatkowego” 2022, nr 2, <https://doi.org/10.18778/1509-877x.2022.02.03>.
- Oplaty samorządowe w Polsce – problemy praktyczne*, red. G. Liszewski, Białystok 2010.
- Prawo wodne. Praktyczny przewodnik*, red. B. Rakoczy, Warszawa 2018.
- Rabska T., *Pozycja samorządu terytorialnego w Konstytucji*, „Samorząd Terytorialny” 1995, nr 5.
- Rosiek K., *Oplaty od powierzchni uszczelnionej jako instrument zrównoważonego zarządzania wodami opadowymi i roztopowymi*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2016, nr 453, <https://doi.org/10.15611/pn.2016.453.23>.
- Rosiek K., *Wody opadowe jako przedmiot gospodarowania*, „Gospodarka w Praktyce i Teorii” 2016, nr 3, <https://doi.org/10.18778/1429-3730.44.05>.
- Smoleń P., *Prawo podatkowe*, Warszawa 2021.
- Sobota M., *Obowiązek opłaty za odprowadzanie do wód – wód opadowych lub roztopowych (kiedy zapłacimy za odprowadzenie deszczówki)*, „Roczniki Administracji i Prawa” 2021, nr 1.
- Szuwalski P., *Prawo wodne. Komentarz do wybranych przepisów*, Warszawa 2019.
- Szydło M., *Komentarz do art. 4 [w:] Ustawa o gospodarce komunalnej. Komentarz*, 2008, LEX.

- Węglińska J., *Zasada ochrony zaufania obywateli do państwa i do stanowionego przez nie prawa jako dyrektywa poprawnej legislacji*, „Prawo w Działaniu: Sprawy Cywilne” 2020, nr 42, <https://doi.org/10.32041/pwd.4207>.
- Wojciechowska E., Gajewska M., Matej-Lukowicz K., *Wybrane aspekty zrównoważonego gospodarowania wodami opadowymi na terenie zurbanizowanym*, Gdańsk 2016.
- Wójcik-Jackowski S., *Wody opadowe i ich odprowadzanie*, „Przegląd Prawa Ochrony Środowiska” 2014, nr 1, <https://doi.org/10.12775/ppos.2014.003>.
- Zaborek D., Czarnecki K., *Podatki lokalne jako źródło dochodów samorządu gminnego. Analiza podatku od nieruchomości, podatku rolnego i leśnego w gminie Lidzbark w latach 2010–2015*, „Prawo Budżetowe Państwa i Samorządu” 2018, nr 2, <https://doi.org/10.12775/pbps.2018.010>.

Inne

- Interpelacja nr 16325 w sprawie wód opadowych i roztopowych, Ministerstwo Środowisko, DZW-II.070.56.2017.ES.
- Najwyższa Izba Kontroli, Informacja o wynikach kontroli „Zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych na terenach zurbanizowanych” LOL.430.003.2020, nr ewid. 178/2020/P/20/073/LOL.
- Uchwała nr 14/XI/2020 Zarządu Spółki Białskich Wodociągów i Kanalizacji „WOD-KAN” Sp. z o.o. w Białej Podlaskiej z 23 listopada 2020 r. w sprawie ustalenia opłat za odprowadzanie wód opadowych i roztopowych kanalizacją deszczową.
- Uchwała nr 20/2021 Zarządu Przedsiębiorstwa Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Sandomierzu Sp. z o.o. z 31 grudnia 2021 r. w sprawie ustalenia ceny za usługi odbioru wód opadowych i roztopowych z nieruchomości położonych na terenie miasta Sandomierza.
- Uchwała nr 3/11/2021 Zarządu Spółki z o.o. Przedsiębiorstwo Gospodarki Mieszkaniowej w Bełchatowie z 24 listopada 2021 r. w sprawie: ustalenia wysokości cen za odprowadzanie wód opadowych i roztopowych kanalizacją deszczową z terenu Miasta Bełchatowa od dnia 01.01.2022 r.
- Uchwała Zespołu Orzekającego Komisji Rozstrzygającej w Najwyższej Izbie Kontroli z 18 września 2020 r., KPK-KPO.443.098.2020, <https://bip.koszalin.pl/attachments/download/45608>.
- Uzasadnienie rządowego projektu ustawy – Prawo wodne, druk sejmowy nr 1529/VIII kad., <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?documentId=DCAACAA3CB59BFDCC125811C0039FBB5>.
- Wojewoda Warmińsko-Mazurski w rozstrzygnięciu nadzorczym z 5 października 2021 r., PN.4131.344.2021.
- Zarządzenie nr 27/2021 Prezesa Zarządu Miejskich Wodociągów i Kanalizacji Spółki z o.o. w Koszalinie z 12 listopada 2021 r. w sprawie ustalenia wysokości opłaty za usługę odprowadzania wód opadowych i roztopowych kanalizacją deszczową na terenie Gminy Miasta Koszalin na 2022 rok.